

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

Bakalářská práce

Keramické marionety

v jednoaktové hře

Ceramic marionettes

in one-act play

Vypracovala: Anna Mášová, Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání, Výtvarná výchova se zaměřením na zdělávání (dvouoborové), forma studia - prezenční

Vedoucí práce: odborný asistent Mgr. Josef Lorenc

Místo a rok odevzdání: České Budějovice, 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b) zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne:

.....

Jméno a příjmení autora

Poděkování

Děkuji především vedoucímu své bakalářské práce Mgr. Josefu Lorencovi za pomoc při vytváření této práce, za poskytnutí cenných rad a poskytnutí technické pomoci. Dále také děkuji Ing. Antonínu Vejčíkovi za odbornou konzultaci k tématu chovu kožešinových zvířat. Také bych chtěla poděkovat ostatním vyučujícím za cenné rady. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům, kteří mne po celou dobu v mé práci podporovali.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá výrobou keramických marionet a tvorbou scénáře k jednoaktové hře na téma ekologické etiky o chovu kožešinových zvířat. Bakalářská práce obsahuje teoretickou i praktickou část. Teoretická část seznamuje s vývojem loutkového divadla v Evropě a na našem území. Dále představuje témata ekologická etika a chov kožešinových zvířat. Na závěr teoretické části je přiblížena zvolených zvířat pro dvě postavy divadelní hry – lišku obecnou a zajíce polního. Praktická část obsahuje postup realizace keramických marionet a uvedení scénáře divadelní hry. Dále je součástí praktické části možné využití jednoaktové hry ve výuce na školách.

Abstract

This bachelor thesis is about create ceramic marionettes and a one-act play based a ecological ethics and breeding of fur animals. Bachelor thesis is divided to theoretical and practical part. The theoretical part introduces with development of puppet-theater in Europe and our country – Czech Republic. In followed chapters are aimed to ecological ethics and breeding of fur animals. On the end of theoretical part is theme about biology of selected animals – fox and hare. The practical part contains procedure of ceramic marionettes and introduces with script of play. On the end of practical part is the how to use the one-act play in teaching in schools.

Obsah

1 Úvod	7
2 Definice loutky.....	8
3 Dějiny loutkového divadla v Evropě	9
3.1 Od starověkých loutek po novověk	9
3.1.1 Loutky hieratické	10
3.1.2 Loutky z aristokratického světa a loutky lidové	11
3.2 Novověk.....	12
3.3 Loutka v Evropě od 19. století po současnost	14
4 Dějiny loutkového divadla na našem území.....	17
4.1 Od první loutky po jesličkové divadlo.....	17
4.2 Etapa kočovných marionetářů	18
4.3 Etapa ochotnických loutkářů	18
4.4 Etapa institucí loutkových divadel a animovaného filmu.....	20
4.4.1 Animovaný film.....	20
4.4.2 Instituce loutkových divadel	21
5 Ekologická etika a zvířata	23
5.1 Ochrana zvířat.....	23
5.2 Organizace a programy pro ochranu kožešinových zvířat.....	24
5.2.1 Svoboda zvířat	25
5.2.2 Obchod bez kožešin	25
5.2.3 Fur Free Alliance	25
6 Chov kožešinových zvířat	26
6.1 Podmínky pro chov kožešinových zvířat.....	27
6.2 Způsob opracování kůže	27
6.3 Chov lišek	28
6.4 Požadavky k upotřebení lišek	28
6.5 Chovné stanice u nás.....	29

<i>7 Zoologické údaje lišky obecné</i>	<i>30</i>
<i>8 Zoologické údaje zajíce polního</i>	<i>31</i>
<i>9 Divadelní hra.....</i>	<i>32</i>
9.1 Nástin divadelní hry O lišce a jejím kožíšku	32
9.2 Prostředí – scéna	32
<i>10 Postup vytváření marionet</i>	<i>34</i>
10.1 Skici	34
10.2 Modelování hlav	34
10.3 Modelování zbytku těla	34
10.4 Barevnost zvířat a glazování.....	35
10.5 Spojování loutek	35
10.6 Oděv zvířat.....	36
10.7 Provázky a vodící zařízení	36
<i>11 Možné využití ve výuce</i>	<i>37</i>
<i>12 Závěr.....</i>	<i>38</i>
<i>13 Odborná literatura a internetové zdroje.....</i>	<i>40</i>
13.1 Tištěné zdroje.....	40
13.2 Elektronické zdroje	41
<i>14 Přílohy.....</i>	<i>42</i>
I. O lišce a jejím kožíšku - scénář	43
II. Fotodokumentace postupu	45

1 Úvod

Jako téma bakalářské práce jsme si vybrali keramické marionety v jednoaktové hře.

Keramické marionety jsme vytvářeli na základě mé semestrální práce v předmětu *Modelování*. Tehdy jsme měli za úkol vypracovat stylizované zvíře.

Pro semestrální práci jsme vybrali lišku obecnou se záměrem poukázat na jeden z postojů na psí módu. Tehdy naše první liška, která byla zvolena proto, že je to psovitá šelma a její kožešina je dobře dostupná, tedy mohla snadno posloužit pro práci, byla zpracována jako marioneta a oblečena do pleteného oděvu na kterém byly našity kusy pravé liščí kožešiny, což mělo vyvolávat otázku, proč by se měla jakákoliv zvířata oblékat do oděvů, když mají svou vlastní funkční krásnou srst.

V bakalářské práci jsme tedy pokračovali v myšlence oblečených keramických marionet, s rozšířením na dvě postavy. Pravá kožešina na původní lišce nám dala námět pro vlastní krátkou loutkovou hru – problematika kožešinových zvířat, tedy poukázání na problém z ekologické sféry. Hru jsme tedy nazvaly *O lišce a jejím kožíšku*.

Ohledně výběru zvířat jsme zůstali u původní lišky obecné, která má zastupovat kožešinová zvířata. Do opozice jsme zvolili zajíce polního, který žije ve volné přírodě a není nijak zvlášť ohrožován lidskými činy. Zároveň jsme vybrali zajíce proto, že ve volné přírodě se řadí do jídelníčku mnohých šelem a tedy i lišky – což je v naší jednoaktové divadelní hře částečně popřeno.

Po určení hlavních postav je třeba získat určitý přehled o vývoji loutek a loutkového divadla, zejména na našem území.

K vytvoření divadelního scénáře bylo zapotřebí prostudovat hlavní témata, jichž se scénář týká. Tedy ekologickou etiku a chov kožešinových zvířat. Na základě scénáře a určení hlavních postav a jejich podob jsme začali vytvářet keramické marionety.

K tvorbě marionet bylo také nutné se seznámit s biologií zvolených živočichů.

Cílem bakalářské práce bylo vytvoření dvou keramických marionet a jednoaktové hry na eticko-ekologické téma problematiky kožešinových zvířat, za předpokladu, že hry je možné využít ve výuce etické výchovy ve školách.

2 Definice loutky

„Z pravidla jde o pohyblivý (herci ovládaný) objekt, který je v čase a prostoru představení znakově zastupujícím nějaký subjekt: přirozený, nadpřirozený nebo personifikovaný předmět.“¹

Loutka je součástí lidské kultury. Vždy byla prostředkem k „vyprávění“ nějakého příběhu.

„Loutka je typ, zahrnuje něco společného více lidem. Loutce je vlastní zjednodušení, typizace, souhrn, přehnanost, omezuje se na podstatné. Zobrazivé možnosti loutky jsou téměř bez hranice, může se stát čímkoliv, není vázána žádným anatomickým zákonem. Loutka nenapodobuje člověka, ale nahrazuje jej. Charakteristickým rysem loutky je karikatura.“²

Je vyjadřovacím prostředkem loutkového divadla. Může mít však jak uměleckou tak neuměleckou funkci. Hlavním cílem loutky je rozpohybovat neživou hmotu.

Co se týče technologie, dělíme loutky na dvě skupiny podle způsobu vodění. Jednou skupinou jsou marionety – loutky voděné ze shora a druhou skupinou jsou maňásci – loutky voděné ze spodu.

¹ PAVLOVSKÝ P. a kol. Základní pojmy divadla, Teatrologický slovník, Libri s.r.o., Praha, 2004. s. 164.

² BLECHA, J. JIRÁSEK, P. Česká loutka, Kant, Praha, 2008. s. 13. – 14.

3 Dějiny loutkového divadla v Evropě

Loutka je součástí lidské kultury snad od počátku existence společnosti. Již v pravěku jsou náznaky pohyblivých figurek. Veškerý vývoj ale začíná až ve středověku.

V této kapitole se zaměříme výhradně na loutkové divadlo na území Evropy, jejíž součástí je i naše země.

Pokusíme se o stručný vhled do dějin loutkového divadla s akcentem na nejvýznamnější postavy jak už autorů loutek, tak loutek samotných. Dějiny z počátku rozdělíme podle tematického zaměření loutek a loutkových divadel. Od 19. Století se na loutkové divadlo zaměříme všeobecně.

3.1 Od starověkých loutek po novověk

Ve starověku se nejvíce s loutkami setkáváme v Egyptě, Řecku a Římě. Oblíbené byly loutky zejména v Řecku. Oproti tomu v Římě dávali přednost realistickému pojetí a loutky byly zábavou pouze pro prostý lid.³

Z počátku sloužila k rituálům, jako například k uctívání božstva, uctívání zemřelých či k obětním rituálům. Loutky tedy představovaly buď to samotné bohy, zemřelé či oběti.⁴

Tehdy loutka představovala neživé ve světě živých.⁵

Předpokládá se, že předchůdcem loutky byla dětská panenka, jež má podobu člověka, je ohebná a vyvolává u dětí představy o živé bytosti.⁶

Z počátku byly loutky velmi primitivní. Nejen že to byly stále obrovské sochy, ale bylo možné je ovládat pouze hlavu a to za pomoci pružinky místo krku a struny k hlavě připojené. Později se přidaly údy, které byly připevněny nitěmi a ovládaly se buďto také strunou nebo drátem. Řekové tyto pohyblivé sochy nazývali *agalmata nevrospasta*. Ve Francii tyto pohyblivé sochy nazvali *marionnettes*. Pojem *marionnettes* byl ovšem později Francouzi přenesen na loutky světské.⁷

³ MAGNIN, Ch. *Dějiny loutkového divadla v Evropě 1*, Nakladatelství AMU, Praha, 2005 s. 21.

⁴ JURKOWSKI, H. *Magie loutky: Skici z teorie loutkového divadla*, Nakladatelství studia Ypsilon, Praha, 1993. s. 10.

⁵ Tamtéž, s. 11.

⁶ MAGNIN, Ch. *Dějiny loutkového divadla v Evropě 1*, Nakladatelství AMU, Praha, 2005 s. 9.

⁷ Tamtéž, s. 9.

Nejčastějším používaným materiálem pro výrobu loutek byla ve starověku pálená hlína.⁸

O středověkých loutkách se objevují zmínky již téměř na celém území Evropy.

Zároveň ve středověku nacházíme první zájmy o loutkové divadlo z historického a mechanického hlediska. Dokladem jsou toho spisy italského spisovatele Jeronýma Cardana *De Subtilitate* a *De Varietate renum* ze 13. století.⁹

O středověkých loutkách se objevují zmínky již téměř na celém území Evropy.

Zároveň ve středověku nacházíme první zájmy o loutkové divadlo z historického a mechanického hlediska. Dokladem jsou toho spisy italského spisovatele Jeronýma Cardana *De Subtilitate* a *De Varietate renum* ze 13. století.¹⁰

Ve starověku a středověku byly loutky rozdělovány do dvou skupin – hieratické loutky a aristokratické a lidové loutky.

3.1.1 Loutky hieratické

Tyto loutky se používaly při náboženských obřadech a měli především psychologizující účinek. Takovéto loutky bychom našli zejména na území Egypta, Řecka a Říma.¹¹

Nejnámější hieratickou loutkou z tohoto období je zřejmě egyptský kostlivec (*skeletón*), který má představovat pochovaného na pohřební hostině. Tato dřevěná loutka údajně během hostiny kolovala mezi hosty.¹²

V období středověku byly hieratické loutky spojeny s křesťanstvím. Loutky byly využívány při náboženských obřadech, kdy lidem přibližovali Svaté písmo.¹³

Nejčastěji byly hrány pašijové hry, kde loutka Krista dosahovala životní velikosti a údy měla ohebné po vzoru lidského těla.¹⁴

⁸ MAGNIN, Ch. *Dějiny loutkového divadla v Evropě 1*, Nakladatelství AMU, Praha, 2005. s. 19.

⁹ Tamtéž, s. 42.

¹⁰ Tamtéž, s. 42.

¹¹ MAGNIN, Ch. *Dějiny loutkového divadla v Evropě 1*, Nakladatelství AMU, Praha, 2005. s. 10 -13.

¹² Tamtéž, s. 14.

¹³ JURKOWSKI, H. *Magie loutky: Skici z teorie loutkového divadla*, Nakladatelství studia Ypsilon, Praha, 1993. s. 34.

¹⁴ Tamtéž, s. 35. – 36.

Další hry byly hrány k příležitostem svátků v roce a představovaly například události ze života Pany Marie, události ze života Ježíše Krista, či svatých.¹⁵

Kromě loutek, se kterými se hrálo v kostelech, řadíme do hieratických loutek i loutky polonábožné a pololidové. Ty byly využívány při různých lidových slavnostech. Tyto loutky byly často v nadživotních velikostech.¹⁶

3.1.2 Loutky z aristokratického světa a loutky lidové

Loutky z aristokratického světa byly určeny pro zábavu majetných tříd. Šlo zejména o pohyblivé sošky bohů. Tyto loutky měli mnohem dokonalejší mechaniku než loutky hieratické. Měli mechanismus uzpůsobený podle lidského těla, takže byly ohebné ve všech kloubech a i v páteři. Těmto loutkám se říkalo *neuropatie* a byly využívány k pobavení na závěr hostiny.¹⁷

Lidové loutky byly pochopitelně určeny pro pobavení prostého lidu. Kejklířům, kteří s takovými loutkami předváděli představení, byli nazýváni *nevrospasté*. Kejklíři již měli zařízení loutková divadla a to buď stálá, nebo kočovná.¹⁸

Loutková divadla byla zařízení lešením o čtyřech stěnách a přehozenými závěsy přes stěny. Tomuto divadlu byl přidělen název *castellet*.¹⁹

Tak jako ve starověku i středověké lidové a aristokratické loutky sloužily k zábavě. Pouze s tím rozdílem, že oproti starověku nejprve loutky přestaly mluvit – vznikla pantomimická loutková divadla, kdy jediný hlas, který při hře zněl, byl hlas *ohlašovatele* – mluvčí, který stál na vyvýšeném místě a vyprávěl či recitoval děj.²⁰

Toto pantomimické drama je hráno dodnes v Anglii, kde jej nazývají *pageantem*.²¹

Koncem sedmého století se začínají objevovat rytířské loutky. Rytířské loutky byly ploché, nohami připevněné k dřevěné desce a vrchní část těla ovládali dva kejklíři za pomoci dvou provazů.²²

¹⁵ JURKOWSKI, H. *Magie loutky: Skici z teorie loutkového divadla*, Nakladatelství studia Ypsilon, Praha, 1993. s. 35.

¹⁶ Tamtéž, s. 37.

¹⁷ MAGNIN, Ch. *Dějiny loutkového divadla v Evropě 1*, Nakladatelství AMU, Praha, 2005. s. 16., 26.

¹⁸ Tamtéž, s. 16.

¹⁹ Tamtéž, s. 22. – 23.

²⁰ Tamtéž, s. 38.

²¹ Tamtéž, s. 39.

3.2 Novověk

V novověku začíná loutkové divadlo opouštět náměty náboženské a lidové a začíná se ubírat směrem kritiky vládců a společnosti. Zároveň se vyvíjí podoba loutek a postupně přestávají být součástí běžných divadel a společníky kejklířů, ale stávají se samostatným uměleckým artefaktem.

V 16. století přicházíme do fáze vývoje, kdy některé loutky dostávají svá specifická jména. Jednou z nich je italský Burattino, který převzal nejen jméno, ale i podobu po herci *komedie dell'arte*. Dalším takovým je Pulcinella (Polichinelle), který z *komedie dell'arte* převzal podobu napůl Harlekýna a napůl s Pierota. Obě tyto loutkové postavy byly při představení kejklíře jakýmsi partnerem.²³

Zároveň v té době začala fungovat veřejná loutková divadla, jež byla organizována v malých budovách.²⁴

Ve Francii v 16. století byla nejvýznamnější loutka s podobou Pany Marie. Odtud také pochází francouzský název pro loutky – *marionnette*.²⁵

V Anglii přišel pro loutky název *puppet* (panenka)²⁶

17. Století V sedmnáctém století byl pro loutkové divadlo nejvýznamnější především vývoj ve Francii. Tím máme na mysli nárůst loutkových divadel, které se nacházeli na každém větším trhu a vstup do oficiálního loutkového divadla byl dostupný i nižším vrstvám.²⁷

Ohledně námětu loutkové hry, byly stále významné hry jarmareční s náboženskými náměty.²⁸

Dále se také rozvíjela loutková divadla pro královský dvůr Ludvíka XIV. Zde nacházíme významné loutkáře otce a syna Briochéových, kteří byly po celé Francii považováni za špičku loutkového divadla. Ti vystupovali právě s postavou Polichinella

²² MAGNIN, Ch. *Dějiny loutkového divadla v Evropě 1*, Nakladatelství AMU, Praha, 2005 s. 40. – 41.

²³ MAGNIN, Ch. *Dějiny loutkového divadla v Evropě 1*, Nakladatelství AMU, Praha, 2005 s. 46. – 47.

²⁴ Tamtéž, s. 47.

²⁵ Tamtéž, s. 63.

²⁶ Tamtéž, s. 7.

²⁷ Tamtéž, s. 88. – 108.

²⁸ Tamtéž, s. 64. – 72.

a také přidali novou postavičku, která se posléze v loutkové sféře rozmohla – opičáka Fagotina.²⁹

V Anglii se u královského dvora stává populární loutkou postavička Punche (jméno vzniklo odvozením ze slova Pulchinello)³⁰

V sedmnáctém století začínají lidé chápat loutku jako náhražku herce.³¹

Od osmnáctého století bylo loutkové divadlo podáváno jako *výsměšné drama*. Bylo považováno za karikaturní a parodií italské opery.³²

I loutky samotné měli skutečné herce zesměšňovat. Ukázkou toho byly dvě loutko-hry Angličana Samuela Foote – *Módní tragédie* a *Primitivní loutková podívaná* – při kterých vystupovali jak živí herci, tak loutky.³³

„Foote pojímal loutkové divadlo velmi široce. Spojoval živé i umělé prvky a dbal o to, aby si obecenstvo bylo vědomo divadelní hry a chápalo povahu a tudíž specifičnost užitých divadelních prostředků.“³⁴

Oproti tomu jeho vrstevníci považovali loutku pouze jako náhradu herce a nenapadlo je spojit vystoupení živých herců s těmi neživými.³⁵

Zároveň se v tomto století díky německým romantikům, kteří byli z loutkového divadla nadšení, začalo loutkové divadlo řadit jako specifický druh umění. „(...) romantikové reagovali na loutkové divadlo především jako na zdroj metafor.“³⁶

V té době se marioneta stává formálním prostředkem vyjadřování.³⁷ Dokonce byly v 18. Století sepsány první instrukce ke hře s loutkou a to skrze loutkové ztvárnění *Hamleta*.³⁸

Ludwig Tieck, soudobý dramatik, vyzdvihuje neživotnost loutky jako výhodu a tím, kdo ji oživí, je spisovatel, který pro ni hru píše, a jeho fantazie.³⁹

²⁹ MAGNIN, Ch. *Dějiny loutkového divadla v Evropě 1*, Nakladatelství AMU, Praha, 2005 s. 80 – 82.

³⁰ Tamtéž, s. 28. 30.

³¹ JURKOWSKI, H. *Magie loutky: Skici z teorie loutkového divadla*, Nakladatelství studia Ypsilon, Praha, 1993. s. 14.

³² Tamtéž, s. 15.

³³ Tamtéž, s. 15-16.

³⁴ Tamtéž, s. 18.

³⁵ Tamtéž, s. 18.

³⁶ Tamtéž, s. 18 – 19.

³⁷ Tamtéž, s. 20.

³⁸ Tamtéž, s. 21.

³⁹ Tamtéž, s. 20.

Za zmínku také stojí rozšíření čínské stínohry – *Čínské stínové obrázky* na území Evropy. Na území orientu je tato hra známá po staletí. Divadlo funguje na principu nataženého světlého plátna, za kterým je směrem od diváků rozsvícené světlo a mezi světlem a plátnem se pohybují papírové loutky, které na plátno vytvářejí stíny.⁴⁰

Je ale nutno podotknout, že i v této době mělo loutkové divadlo své odpůrce. Zejména z řad racionalistů, kteří loutkové divadlo nálepkovali jako „nevkusný druh zábavy“.⁴¹

Tím dochází k velkému úpadku loutkových divadel. Jednou z příčin bylo rušení občanských trhů, na kterých loutková divadla měla svá sídla.⁴²

3.3 Loutka v Evropě od 19. století po současnost

Na začátku 19. století se loutkové divadlo začalo plně rozvíjet jako samostatný druh umění.

Také se k loutce začalo přistupovat jako k živému herci. Dokonce mnozí měli pocit, že jsou loutky při hře autentičtější a svobodnější než skuteční herci.⁴³

V průběhu 19. Století se mění postavení loutkáře na scéně – již není jedním z hlavních postav – loutkář a loutka, ale hlavní postavou se stává pouze loutka, do které je promítnuta loutkářova osobnost – loutkář je ten, kdo vede loutku, vede její pohyby a propůjčuje jí hlas. Zároveň loutka začíná komunikovat s obecnstvem.⁴⁴

Zároveň je toto století pro loutkové divadlo důležité i z hlediska zkoumání jeho vývoje. Dodnes nejvýznamnější obou, která zmapovala dějiny loutkového divadla je Charles Magnin. Co se týče informací o vývoji loutkového divadla od starověku, ještě nikdo jeho práci nepřesáhl. Magninova kniha *Dějiny loutkového divadla v Evropě* je považována za základní literaturu dějin tohoto specifického umění.⁴⁵

⁴⁰ JURKOWSKI, H. *Magie loutky: Skici z teorie loutkového divadla*, Nakladatelství studia Ypsilon, Praha, 1993. s. 118. – 121.

⁴¹ Tamtéž, s. 19.

⁴² MAGNIN, Ch. *Dějiny loutkového divadla v Evropě 1*, Nakladatelství AMU, Praha, 2005 s. 114. – 118.

⁴³ JURKOWSKI, H. *Magie loutky: Skici z teorie loutkového divadla*, Nakladatelství studia Ypsilon, Praha, 1993. s. 23.

⁴⁴ Tamtéž, s. 24. – 25.

⁴⁵ Tamtéž, s. 26. – 29.

Dalšími významnými autory dějin loutkových divadel jsou George Sandová a její syn Maurice Sand.⁴⁶

Na přelomu 19. A 20. Století se objevuje problém, který je spojen s přicházejícím symbolismem a psychologizujícím dramatem. Přichází období, kdy se hledá herec, který vyhoví nárokům doby. Nejúspěšněji si vede právě loutka. Loutka se významně řadí před skutečného herce, protože již není v lidských hereckých silách stačit nárokům symbolismu a psychologizujícího dramatu, zatím co loutka nové možnosti stále nabízí.⁴⁷

Jedním z těch, co se o tomto problému vyjádřili, byl Maurice Maeterlinck, který řešení hledal skrze propojení voskové figuríny a loutky.⁴⁸

Dalším, kdo se problémem zabýval, byl Edward Gordon Craig, který pro tento problém vytvořil pojem *nadloutka*. Craig o *nadloutce* říká, že „*pochází ze starověkých svatyní s jejich kamenným zobrazeními a je dnes jakousi degradovanou božskou postavou.*“⁴⁹ V roce 1907 přichází realizace takovéto loutky – osm stop (pozn. autora: cca 2,5 metru) vysoká marioneta zavěšená vysoko nad hlavou na provazech.⁵⁰

Na začátku 20. Století bylo stále cílem zbavit se herce na scéně a ponechat volný prostor pouze loutce. Do tohoto požadavku se ale vložil Alexander Tairov, který upozorňoval na to, že je herce zapotřebí, protože někdo musí loutku vést.⁵¹

Později ve dvacátých letech byla loutka plně přijata jako náhrada za herce a tím pádem získává své jisté místo v umění.⁵²

O něco později se loutky dostaly do zájmu Bauhausu, zejména se o ně zajímal Oscar Schlemmer. Ten začal prosazovat názor, že by se loutka měla odlišovat od člověka: „Je třeba vzdát se standardních kostýmů, které spolehlivě slouží přirozeným formám lidského těla a nahradit je takovými, které vzniknou ve střetu lidského těla s prostorem.“⁵³

⁴⁶ JURKOWSKI, H. *Magie loutky: Skici z teorie loutkového divadla*, Nakladatelství studia Ypsilon, Praha, 1993. s. 27.

⁴⁷ Tamtéž, s. 29. – 30.

⁴⁸ Tamtéž, s. 29. – 30.

⁴⁹ Tamtéž, s. 30. – 31.

⁵⁰ Tamtéž, s. 32.

⁵¹ Tamtéž, s. 33.

⁵² Tamtéž, s. 33.

⁵³ Tamtéž, s. 34.

Zároveň se začátkem 20. let 20. stol. začaly loutky uplatňovat v kabaretech a uměleckých show. V té době se také loutky začaly stávat inspirací pro vznik nových dramát psaných jím na míru.⁵⁴

20. léta měla i další významnou událost a to založení mezinárodní organizace *Union Internationale de la Marionette*, pomocí níž fungovala mezinárodní spolupráce. První kongres Mezinárodní unie marionet se konal v Praze roku 1929 a prvním prezidentem byl Jindřich Veselý.⁵⁵

V 50. letech 20. stol. se loutková divadla reformovala na divadlo „*různorodých výrazových prostředků (herci, loutky, masky, rekvizity)*“. Pro příklad reformátů můžeme uvést režiséra *divadla Drak* Josefa Koftu a tvůrce *divadla předmětů* Phillipa Gentyho.⁵⁶

Celou druhou polovinu 20. stol. se rozvíjela infrastruktura loutkového divadla (*Český loutkář, Cech papírového loutkového divadla v Londýně*).

V roce 1952 se otevírá první loutkářská vysoká škola – loutkářská katedra DAMU v Praze. Dále na pražskou loutkářskou katedru navazovalo Polsko, Sovětský svaz, Bulharsko, Německo a Francie.⁵⁷

Od 50. let se zároveň začala rozvíjet statutární loutková divadla.⁵⁸

Po shrnutí historie loutkového divadla v Evropě se v následující kapitole zaměříme na vývoj loutkového divadla v českých zemích, kde tato část naší kultury má dlouhodobou a významnou tradici.

⁵⁴ PAVLOVSKÝ P. a kol. Základní pojmy divadla, Teatrologický slovník, Libri s.r.o., Praha, 2004. s. 167.

⁵⁵ Tamtéž, s. 167.

⁵⁶ Tamtéž, s. 167.

⁵⁷ Tamtéž, s. 167.

⁵⁸ Tamtéž, s. 168.

4 Dějiny loutkového divadla na našem území

V kapitole o dějinách loutkového divadla na našem území se zaměříme, z našeho pohledu, na nejvýznamnější osobnosti a vývojové tendence loutkové tradice u nás. Nejprve se podíváme do dávných časů a vývoje prvních loutek. Poté se seznámíme s jednotlivými vývojovými etapami loutkového divadla na našem území.

4.1 Od první loutky po jesličkové divadlo

První nalezená loutka byla na území jižní Moravy z doby zhruba před 30-ti tisíci lety. Byla to mužská figurka, která mohla hýbat končetinami, vyrobená z mamutí kosti.⁵⁹ V té době byly pravděpodobně nejčastěji využívanými materiály dřevo, hlína a kosti. Co se týče jiných civilizací té doby, objevili bychom další loutky například v Číně nebo na území dnešního Balkánu.

Časem se loutky začaly stávat národní kulturní tradicí.

Byly součástí různých rituálů. Například při letním a zimním slunovratu, svatbách a pohřbech... Při těchto příležitostech využívali loutky na tyčích (byly to velké figury).⁶⁰

Časem se začali objevovat různí kočovní herci, kteří používali jednu loutku k vyprávění příběhů o rytířích. Tyto loutky byly ovládány vodorovně za pomoci napnuté šňůrky. Typu takového divadla se říká „zámek“ nebo „hrad“. Nejstarší zmínku o divadle tohoto typu nacházíme v Kodexu abatyše Herrady z Landerbergu z konce 12. Století.

V té samé době se vyvíjelo křesťanské loutkové divadlo, které ilustrovalo některé části mše, např. Kristovo narození, ukřižování, zmrtvýchvstání... Postupem času se křesťanská divadla začala stávat přenosnými a ovládána jedním hercem. Z tohoto divadla se o něco později vytvořilo lidové „jesličkové divadlo“, které přetrvalo až do dnešní doby.⁶¹

Na přelomu 16. a 17. Století se z tohoto divadla začalo vyvíjet marionetové divadlo.

V Čechách bychom vývoj marionetového divadla rozdělili na tři etapy vývoje.

„Etapa kočovných marionetářů (tzv. lidových loutkářů) Začíná až v polovině 18. století a přetrvává až do poloviny 20. Století.“⁶²

⁵⁹ BLECHA, J. JIRÁSEK, P. *Česká loutka*, Kant, Praha, 2008. s. 17.

⁶⁰ Tamtéž, s. 18.

⁶¹ Tamtéž, s. 18

⁶² Tamtéž, s. 19

„*Etapa ochotnických loutkářů. Určujícím smyslem má v první polovině 20. Století a jako taková končí kolem roku 1949.*“⁶³

„*Etapa profesionálních (institucionálních) loutkových divadel po roce 1949.*“⁶⁴

4.2 Etapa kočovných marionetářů

Etapa kočovných marionetářů má počátky v 17. století. Podle dostupných pramenů jich na našem území bylo kolem šedesáti.⁶⁵

Na začátku 18. století nastupují loutkářské rody. Řada z nich je anonymní a dovídáme se pouze o rodu J. Bárty a Jana Kopeckého.⁶⁶

Nejvýznamnějším loutkářem 18. století byl bezpochyby Matěj Kopecký, syn Jana Kopeckého. Jeho loutky posléze vlastnila vnučka Arnoštka Kopecká – která v loutkářské tradici pokračovala – a v roce 1911 loutky prodala Svazu přátel loutkového divadla.⁶⁷

V té době je nejvíce žádáno divadlo s tematikou Betlému. Ohledně betlemářské tvorby se nejvíce mluví o jménech Mikoláše Sychrovského a Antonína Suchardy st. A Antonína Suchardy ml., kteří působili od druhé poloviny 19. století.⁶⁸

Dalším vyhledávaným řezbářem marionet v 19. Století byl Josef Alles.⁶⁹

4.3 Etapa ochotnických loutkářů

Etapa ochotnických loutkářů začíná jich v 18. století, kdy vzrostl zájem o loutková divadla, což bylo impulsem pro založení divadelních základen.⁷⁰

Tato divadla byla zdrojem zábavy pro měšťany a aristokraty.⁷¹

V 19. století se začalo rozvíjet také české *rodinné loutkové divadlo*. Šlo o stolní loutková divadla, která byla určena pro zábavu v domácnostech a to především pro děti.

⁶³ BLECHA, J. JIRÁSEK, P. *Česká loutka*, Kant, Praha, 2008. s. 19

⁶⁴ Tamtéž, s. 19

⁶⁵ Tamtéž, s. 63.

⁶⁶ Tamtéž, s. 63.

⁶⁷ Tamtéž, s. 65. – 66.

⁶⁸ Tamtéž, s. 63.

⁶⁹ Tamtéž, s. 78.

⁷⁰ Tamtéž, s. 129.

⁷¹ Tamtéž, s. 129.

Tento typ loutkového divadla je významný především tím, že umožňovalo měnit scénérie a přineslo spousty nových typů postav.⁷²

Bohužel v polovině 19. Století trend rodinných loutkových divadel začal slábnout.⁷³

I ochotnické divadlo se ke konci 19. století změnilo. Začala vznikat spolková a školní divadla. Tato divadla si kladla za úkol vzdělávat a vychovávat děti.⁷⁴

Začátkem 20. stol. se u nás začínají projevovat dva divadelní styly – jeden vycházející z původní lidové tvorby a druhý styl se začíná ubírat směrem symbolu a stylizace.⁷⁵

1911 se stává významným rokem pro loutkové divadlo u nás. Je založen *Český svaz přátel loutkového divadla v Praze*, který začal vydávat časopis *Český loutkář* (pozn. časopis funguje dodnes pod názvem *Loutkář*). V tom samém roce byla u nás uspořádána první výstava loutek v *národopisném pavilonu v Kinského sadech*.⁷⁶

Ve 20. letech 20. století se tato spolková a školní divadla rozmohla a začala se plně odpoutávat realistických scénografických tradic a vplouvá do psychologie pomocí symboliky. Tento rozmach se dá považovat za hnutí, v jehož čele stál Jindřich Veselý.⁷⁷

Na začátku 30. let se loutka již začíná chápat ne jako náhražka herce, ale jako dílo samostatné umělecké oblasti. Nejvýznamnější loutkář té doby byl bezpochyby Josef Skupa, který veškeré výtvarno v loutkovém divadelnictví dal loutce a dal jí jedinečné vlastnosti, takže se loutka stala sama sebou. Ze Skupových loutek nemůžeme zapomenout na loutky, které jsou téměř národním bohatstvím – Spejbla a Hurvínka.⁷⁸

Co se týče scénických návrhů pro loutková divadla, bez pochyby můžeme jako nejvýznamnějšího jmenovat Ladislava Sutnara. Loutkářskou scénu ovlivňoval až do 40. let 20. století.⁷⁹

Od 30. let se začal prosazovat loutkář Jiří Trnka, který byl Skupovým žákem. Trnkovi loutky byly také velmi výrazné jeho specifickou stylizací. Nejznámějšími postavkami z dílny Jiřího Trnky jsou bezesporu Broučci.⁸⁰

⁷² BLECHA, J. JIRÁSEK, P. *Česká loutka*, Kant, Praha, 2008. s. 129. – 130.

⁷³ Tamtéž, s. 130.

⁷⁴ Tamtéž, s. 131.

⁷⁵ SOKOL, F. *Svět loutkového divadla*, Albatros, Praha, 1987. s. 27. – 30.

⁷⁶ ČESAL, M. *Kapitoly z historie českého loutkového divadla a české školy herectví s loutkou: Amatérská etapa, Akademie múzických umění v Praze*, Praha, 1992. s. 5.

⁷⁷ Tamtéž, s. 131., 212.

⁷⁸ Tamtéž, s. 216.

⁷⁹ Tamtéž, s. 238. – 239.

4.4 Etapa institucí loutkových divadel a animovaného filmu

Tuto etapu řadíme od 50. let 20. století až do dnešní doby.

Nejen že se začala formovat profesionální loutková divadla jako samostatné instituce, ale také se loutkářství plně projevilo v animovaném filmu.

4.4.1 Animovaný film

První pokusy o natočení animace byly již ve 30. letech v ateliéru zvukového animovaného filmu IRE – film. Tento ateliér založil Karel Dodal se svou manželkou. V roce 1936 se pak pokusil rozhybat ve filmu Skupova Hurvínka.⁸¹

Ještě před 2. světovou válkou se dala Hermína Týrlová do natáčení Ferdý mravence od Ondřeje Sekory. Pro nahrání animovaného filmu si musela sama vyrobit loutky z příběhu. Zároveň v tomto animovaném filmu (který měl necelých 10 minut) byla první komponovaná hudba.⁸²

V roce 1945 se vracíme opět k již zmiňovanému Jiřímu Trnkovi. Jeho animovaný film *Zasadil dědek řepu* byl první veřejně uvedený film z loutkářské dílny. Tento Trnkův film (spolu ještě s dalšími dvěma jeho filmy) byl promítán v roce 1946 na Mezinárodním filmovém festivalu v Cannes.⁸³

Trnka zfilmoval i spousty dalších pohádek podle předloh literátů – např. Andersenova *Císařova slavnost*, pohádku *Bajaja*, nebo Karafiátovy *Broučky* a spousty dalších. Netočil pouze pohádky, ale i filmy např. *Staré pověsti české*, *Osudy dobrého vojáka Švejka*, *Limonádový Joe*, *Sen noci svatojánské* atd.⁸⁴

Za zmínku také ohledně loutek stojí práce Karla Zemana. Dodnes snímek *Cesta do Pravěku* (1955) vyhrává přední příčky úspěšnosti filmových triků ještě dnes.⁸⁵

Další postavou světového formátu byl v českém animovaném filmu Břetislav Pojar, který se začal formovat po boku Jiřího Trnky. Jeho největším úspěchem a jakým si

⁸⁰ ČESAL, M. Kapitoly z historie českého loutkového divadla a české školy herectví s loutkou: Amatérská etapa, Akademie múzických umění v Praze, Praha, 1992. s. 242., 244.

⁸¹ KAČOR, M. PODHRADSKÝ M. MERTOVIČ, M. *Zlatý věk české loutkové animace*, Praha, 2010. s. 15.

⁸² Tamtéž, s. 15. – 16.

⁸³ Tamtéž, s. 23.

⁸⁴ Tamtéž, s. 23. – 34., 62.

⁸⁵ Tamtéž, s. 43.

prvenstvím je doladěná poloplastická technologie v sérii o medvědech *Pojďte pane, budeme si hrát*.⁸⁶

Břetislav Pojar za svůj život nasbíral mnoho mezinárodních ocenění.⁸⁷

Jeden z jeho posledních animovaných filmů je *Paleček* (2006), který je součástí *Fimfára* od Jana Wericha.⁸⁸

4.4.2 Instituce loutkových divadel

V 50. letech bylo založeno mnoho institucí profesionálních i ochotnických divadel. U několika z nich jejich tradice přetrvala dodnes a stále fungují.

Jedním z nich je Ústřední loutkové divadlo v Praze. Z počátku se divadlo snažilo o realističnost loutkových představení. Postupem času mu ale byla vytýkána jistá akademičnost. Postupem času divadlo měnilo jak své jméno, tak způsob zinscenování loutkových her. V dnešní době se divadlo nazývá Minor – Divadlo herce a loutky a hry mají etický a existenciální nádech.⁸⁹

Jako nejstarší divadelní instituce je nutno považovat Divadlo Spejbla a Hurvínka, které založil v roce 1930 Josef Skupa v Plzni. Divadlo dnes sídlí v Praze a stále hlavním námětem divadelních her jsou příběhy Spejbla, Hurvínka, Máničky, bábiniky a Žerika.⁹⁰

V roce 1945 bylo založeno Divadlo Radost v Brně. Toto divadlo uvádí především hry českých autorů, výjimkou ale nejsou hry sinscenované na základě děl světových literátů.⁹¹

Dalším z dodnes fungujících divadel je Naivní divadlo v Liberci. Toto divadlo bylo založeno v roce 1949 a stejně tak jako divadlo brněnské hraje hry především tuzemských autorů.⁹²

⁸⁶ KAČOR, M. PODHRADSKÝ M. MERTOVIČ, M. *Zlatý věk české loutkové animace*, Praha, 2010. s. 105. – 118.

⁸⁷ Tamtéž, s. 105. – 118.

⁸⁸ Tamtéž, s. 118.

⁸⁹ *Minor včera a dnes* [online]. 2011. Dostupné na: <http://www.minor.cz/> [cit. 2. 4. 2012]

⁹⁰ *Historie Divadla Spejbla a Hurvínka* [online]. 2011. Dostupné na: <http://www.spejbl-hurvinek.cz/> [cit. 2. 4. 2012]

⁹¹ *Historie divadla Radost* [online]. 2011. Dostupné na: <http://www.divadlo-radost.cz/> [cit. 2. 4. 2012]

⁹² *Historie Naivního divadla* [online]. 2011. Dostupné na: <http://www.naivnidivadlo.cz/> [cit. 2. 4. 2012]

Vůbec nejstarším amatérským divadlem u nás je Divadelní Spolek Loutkové Divadlo Špalíček v Plzni založené roku 1923. Hlavní náplní tohoto divadla jsou hry pro děti a to ať už od známých českých autorů nebo hry ze samotné dílny Špalíčku.⁹³

Za zmínku stojí také Divadlo DRAK v Hradci Králové, které působí od roku 1958. Toto divadlo hraje především své vlastní jedinečné inscenace, ale i hry známých tvůrců v programu nalezneme.⁹⁴

Po krátkém seznámení s vývojem loutkových divadel přejdeme k následujícímu tématu, které nám napomůže nahlédnout do problému, jehož se dotýká naše divadelní loutková hra.

V další kapitole tedy přistupujeme k ekologické etice, která nám přiblíží postoje organizací chránících zvířata jako živé bytosti.

⁹³ *O nás – Špalíček Plzeň* [online]. 2011. Dostupné na: <http://www.spalicekplzen.cz/> [cit. 2. 4. 2012]

⁹⁴ *Historie divadla DRAK* [online]. 2011. Dostupné na: <http://draktheatre.cz/> [cit. 2. 4. 2012]

5 Ekologická etika a zvířata

Nyní se seznámíme s pojmem ekologická etika a přiblížíme si její cíle. Toto téma je pro naši divadelní hru důležité, abychom si uvědomili kontroverznost tématu.

Etika je tedy soubor hodnot, který nám určuje, jak bychom se měli chovat k druhým a tím být lepším člověkem.

Ekologická etika, tedy etika životního prostředí, se pohybuje na rozmezí filosofické disciplíny a samotné vědy.

Tvoří pravidla a zásady, jak má člověk nakládat k mimolidskému světu. Souvisí především s vývojem kultury a postavením společnosti k přírodě.⁹⁵

Zároveň se ekologická etika zabývá smyslem pobývání člověka na Zemi.⁹⁶

S tím souvisí nejen přemnožení lidstva, ale i struktura společnosti a lidský chtíč, protože přírodní zdroje docházejí, ale zároveň další příčinou, kterou ekologická etika řeší, je lidský chtíč. Přírodě docházejí zdroje – ať už v rostlinné říši, živočišné říši či té neživé.⁹⁷

Tato etika se zabývá tím, jak bychom se mohli chovat k přírodě, jak s ní nakládat.⁹⁸

Erazim Kohák, český filosof a publicista, tuto situaci spolu se zvoláním k zamyšlení vystihuje větou: „*Protože jsme početní, nároční a mocní – a k tomu svobodní nespoutaní svou představivostí – potřebujeme vědomě hledat pravidla trvale udržitelného soužití jednoho s druhým i nás všech s přírodou jako celkem.*“⁹⁹

5.1 Ochrana zvířat

Ve chvíli, kdy přecházíme od obecné ekologické etiky k jednomu z jejích odvětví, dostáváme se k ochraně zvířat.

Vývoj ochrany zvířat měl v naší historii tři vývojové období. Prvním z nich je období středověku, kdy postavení člověka ke zvířatům – „*zvíře jako níže postavený bližní*“.¹⁰⁰

Tento postoj měl dvě roviny – jedna, kdy zvíře získává postavení být součástí lidského příbytku a přítel člověka a druhá, kdy se člověk ke zvířeti chová jako pán k otroku.¹⁰¹

⁹⁵ KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*, Sociologické nakladatelství (SLON), Praha, 2011. s. 16.

⁹⁶ Tamtéž, s. 16

⁹⁷ Tamtéž, s. 22. – 23.

⁹⁸ Tamtéž, s. 27.

⁹⁹ Tamtéž, s. 25.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 31.

Dalším vývojovým obdobím ochrany zvířat je novověk, kdy se zvíře stává pouhou surovinou.¹⁰² „V šestnáctém století vzniká souběžně s představou lidské nadřazenosti i představa lidské odlišnosti. Čím otřesnější je lidské zacházení se zvířaty, tím naléhavější je potřeba odlišit člověka od bytostí, s nimiž je možné tak bezcitně zacházet.“¹⁰³

Poslední vývojové období je záležitostí posledních dvou století. Jde jakési *moderní dilema*, kdy „průmyslová revoluce vyžaduje vykořisťování zvířat a demokratická revoluce vyžaduje soucit“.¹⁰⁴

S moderním dilematem se člověk vyrovnává tím, že na jedné straně se plně stará o své domácí mazlíčky a na druhé straně se raději ani neptají, odkud a jak přichází maso na pulty v ochodech apod.¹⁰⁵

Ochránci zvířat si stojí za názorem, že zvířata mají duši a tedy bychom je měli brát jako nám rovná.¹⁰⁶ Argumentují tím, že jsou zvířata schopná myslet a uvažovat s rozmyslem.¹⁰⁷

Ohlédneme-li se ještě jednou do historie, nalézáme na začátku 19. století první zákony na ochranu zvířat a o něco později vzniká v Anglii *Královská společnost na ochranu zvířat*.

5.2 Organizace a programy pro ochranu kožešinových zvířat

Ochránci živočichů hlásají, že má každý život svou jedinečnou hodnotu.¹⁰⁸

Dnešních organizací ochránců přírody je velké množství. My se zaměříme pouze na ty, které souvisejí s kožešinovým průmyslem.

¹⁰¹ KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*, Sociologické nakladatelství (SLON), Praha, 2011. s. 31.

¹⁰² Tamtéž, s. 31. – 32.

¹⁰³ Tamtéž, s. 34.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 32.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 32.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 37.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 39.

¹⁰⁸ *Kdo jsme* [online]. 2011. Dostupné na: <http://www.svobodazvirat.cz/> [cit. 28. 3. 2012]

5.2.1 Svoboda zvířat

Svoboda zvířat je nezisková organizace v rámci celé naší republiky. Za úkol si klade změnit vztah lidí ke zvířatům a zlepšení životních podmínek zvířat v zajetí. V současné době se zabývá čtyřmi kampaněmi: problematika chovu kožešinových zvířat, pokusů na zvířatech, opuštěných koček a cirkusových zvířat.¹⁰⁹

Kampaň zaměřená na problematiku kožešinových zvířat se nazývá *Proti srsti*. Zahájena byla v roce 1999 spolu s Nadací na ochranu zvířat, která o rok později z kampaně odstoupila a přenechala ji celou organizaci Svoboda zvířat. Za cíl si tato kampaň bere prosezení o zákaz chovu kožešinových zvířat a zrušení všech chovných stanic.¹¹⁰

Argumentují slovy: „*Chov tzv. kožešinových zvířat není slučitelný s vlastní hodnotou zvířat a respektem k němu*“.¹¹¹

5.2.2 Obchod bez kožešin

Obchod bez kožešin (Fur Free Retailer) je mezinárodní projekt podporující bezkožešinovou módu. Program vznikl s podporou Aliance za módu bez kožešin (Fur Free Alliance), která se ochranou kožešinových zvířat zabývá.¹¹²

5.2.3 Fur Free Alliance

Aliance za módu kožešin je mezinárodní koalice organizací za záchranu kožešinových zvířat. Jako hlavní úkol si klade informování veřejnosti o problematice kožešinového průmyslu a zajišťování legislativní ochrany kožešinových zvířat.¹¹³

Po seznámení s ekologickou etikou je třeba se podívat na opačný pohled daného problému. Dostáváme se tedy ke kapitole o chovu kožešinových zvířat.

¹⁰⁹ *Kdo jsme* [online]. 2011. Dostupné na: <http://www.svobodazvirat.cz/> [cit. 28. 3. 2012]

¹¹⁰ *Proti srsti* [online]. 2011. Dostupné na: <http://www.svobodazvirat.cz/> [cit. 28. 3. 2012]

¹¹¹ *Etické aspekty* [online]. 2011. Dostupné na: <http://www.protisrsti.cz/> [cit. 28. 3. 2012]

¹¹² *O programu* [online]. 2011. Dostupné na: <http://www.obchodbezkozesin.cz/> [cit. 28. 3. 2012]

¹¹³ *About us* [online]. 2011. Dostupné na: <http://www.information.com/> [cit. 28. 3. 2012]

6 Chov kožešinových zvířat

Následuje kapitola, která je pro naši divadelní loutkovou hru zásadní. Zásadní proto, abychom si představili, jak chov na kožešinových farmách funguje a jaké jsou zásady chovu zvířat s žádanou srstí pro módní průmysl.

Již od pravěku člověk využíval pro ochranu před chladem a udržení tělesného tepla kožešiny zvířat, především kočky s hustým osrstěním.¹¹⁴

Postupem času se z těchto *vzácných ušlechtilých zvířat* stával jakýsi módní hit. Nejvíce poptávka po kožešinách z ušlechtilých zvířat stoupala na konci 18. století a v průběhu 19. století.¹¹⁵

Kožešinová zvířata se v těch dobách lovila v období *kožešinové zralosti*, které probíhalo během zimních měsíců.¹¹⁶

Postupem času ale těchto zvířat začalo v přírodě výrazně ubývat a bylo třeba zahájit chov *vzácných ušlechtilých zvířat* v zajetí, ze kterého se později vyvinul chov na farmách a kožešinových stanicích.¹¹⁷

Každé z chovaných zvířat je opatřeno identifikačním tetováním. Zároveň má každý chovaný kus vlastní dokladovou složku, kam se vepisují veškeré záznamy o chovu.¹¹⁸

Nejvíce koček zpracovává kožedělný průmysl především z králíků. U králíků je ale kočka až vedlejším produktem, protože jsou chováni pro maso.¹¹⁹

Z ostatních kožešin je nejvíce zpracováváno koček z lišek, norků a nutrií, které jsou chovány ve stanicích a farmách za účelem získání kvalitních kožešin.¹²⁰

Chovaná kožešinová zvířata se rozdělují na šelmy a hlodavce tedy na masožravce a býložravce.¹²¹

¹¹⁴ VEJČÍK, A. *Chov hospodářských zvířat*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Zemědělská fakulta, České Budějovice, 2001. s. 161.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 161.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 161.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 161.

¹¹⁸ SKŘIVAN, M. *Chov kožešinových zvířat*, Státní zemědělské nakladatelství, Praha, 1983. s. 109.

¹¹⁹ VEJČÍK, A. *Chov hospodářských zvířat*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Zemědělská fakulta, České Budějovice, 2001. s. 161.

¹²⁰ Tamtéž, s. 161.

¹²¹ Tamtéž, s. 162.

6.1 Podmínky pro chov kožešinových zvířat

Podmínky pro chov kožešinových zvířat jsou velmi přísné. Nejvíce se dohlíží na výživu, ustájení a zdravotní stav zvířat.¹²²

Ohledně výživy se dodržují základní potřeby zvířat – tedy šelmy mají stravu s převahou krmiva živočišného původu a hlodavci dostávají výživu s převahou rostlinného krmiva.¹²³

U ustájení jsou důležité dvě podmínky. Zprvu je nutné zvířata chovat ve stinném prostředí bez přímého slunečního záření. To proto, aby barva kožky nevybledla, nevyrezla. A druhou podmínkou je neustálé udržování kotců v čistotě.¹²⁴

Ohledně zdravotního stavu zvířat je nutné pravidelné očkování a prevence před parazitárními onemocněními.¹²⁵

6.2 Způsob opracování kožek

Většina kožešinových zvířat (lišky, norci, králíci, nutrie...) se stahuje do tzv. vaku, na který se používají speciální stoly. Při stahování je třeba kožku ze strany řezu zasypávat pilinami, aby se kůže nezneškodnotily krví.¹²⁶

Po stažení se kožky vypnou na kužele srstí dovnitř. Poté se škrabkami¹²⁷ odstraňuje podkožní tuk a vazivo.¹²⁸

Následuje proces, kterému se říká lajtrování – tlučení kožky v pilinách, pro odstranění zbytku tuku a vysušení – na tento proces jsou vyrobeny speciální válcové bubny.¹²⁹

Dále se kožky, již otočené srstí na vrch, vypínají na připravená prkénka a suší se nejprve na 25 °C, poté při teplotě 20 °C v rozmezí dvou až čtyř dnů.¹³⁰

Vydělané kožky se musí skladovat v místnostech, které jsou dobře větrané, temné a chladné. Tuto místnost kožky opouštějí až tehdy, když jdou k novému vlastníkovi.¹³¹

¹²² VEJČÍK, A. *Chov hospodářských zvířat*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Zemědělská fakulta, České Budějovice, 2001. s. 162.

¹²³ Tamtéž, s. 162.

¹²⁴ Tamtéž, s. 162.

¹²⁵ Tamtéž, s. 162.

¹²⁶ Tamtéž, s. 163.

¹²⁷ Tomuto procesu se říká mizdření

¹²⁸ VEJČÍK, A. *Chov hospodářských zvířat*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Zemědělská fakulta, České Budějovice, 2001. s. 163.

¹²⁹ Tamtéž, s. 163.

¹³⁰ Tamtéž, s. 163.

Za nejpodstatnější vlastnosti kožky se považuje délka chlupu, jemnost chlupu, zbarvení chlupu, lesk, jemnost kožky a celkový vzhled.¹³² To vše určuje cenu kožky.

6.3 Chov lišek

Poptávka po liščích kožkách je stále velmi vysoká, proto se stavy chovaných lišek stále zvyšují.¹³³ Liščí kožky, stejně tak jako kožky pesců¹³⁴, patří do vysokovlnných kožešin a využívají se především na módní doplňky.¹³⁵

Chov lišek se většinou kombinuje s chovem pesců a norků.¹³⁶ Základní podmínkou pro chov lišek je mít zajištěný dostatečný přísun jatečných odpadů pro obživu šelem. Jedno dospělé zvíře je schopné za rok zkonzumovat okolo 160 kg jatečných odpadů, mládě okolo 75 kg.¹³⁷

U lišek se při chovu naskytá pouze jediný problém, a to je nízká reprodukce. S tím také souvisí prostředí, ve kterém jsou lišky chované, protože během odchovu mláďat jsou velmi citlivé na podněty z okolí, proto k odchovu vyhledávají klidná místa.¹³⁸ Počet vrhnutých mláďat na jednu lišku se pohybuje okolo pěti.¹³⁹

6.4 Požadavky k upotřebení lišek

U zvířat chovaných pro kožedělný průmysl jsou požadavky zaměřené kromě kvality srsti také na hmotnost a délku těla.¹⁴⁰

U hmotnosti je norma nastavena u samců na hmotnost v rozmezí 6 – 8 kg a u samic v rozmezí 5 – 7 kg.¹⁴¹

¹³¹ Tamtéž, s. 163.

¹³² VEJČÍK, A. *Chov hospodářských zvířat*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Zemědělská fakulta, České Budějovice, 2001. s. 161.

¹³³ SKŘIVAN, M. *Chov kožešinových zvířat*, Státní zemědělské nakladatelství, Praha, 1983. s. 108.

¹³⁴ Pesec bývá také označován jako liška polární

¹³⁵ KUBIŠTOVÁ, S. KUKLA, F. HALSBACHOVÁ, H. *Chov drobných hospodářských zvířat*, Brno, 1987. s. 41.

¹³⁶ SKŘIVAN, M. *Chov kožešinových zvířat*, Státní zemědělské nakladatelství, Praha, 1983. s. 108.

¹³⁷ KUBIŠTOVÁ, S. KUKLA, F. HALSBACHOVÁ, H. *Chov drobných hospodářských zvířat*, Brno, 1987. s. 41.

¹³⁸ Tamtéž, s. 41.

¹³⁹ SKŘIVAN, M. *Chov kožešinových zvířat*, Státní zemědělské nakladatelství, Praha, 1983. s. 111.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 111.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 111.

Ohledně délky těla se uvádí údaje u lišek mezi 60 a 80 cm a délky ocasu mezi 40 a 50 cm.¹⁴²

6.5 Chovné stanice u nás

V současné době bychom v České republice našli deset chovných stanic kožešinových zvířat. Nejčastěji jsou chováni norci a lišky.¹⁴³

Farmy bychom našli v Dolní Cerekvi, Křižanovicích, Velkém Ratmítově, Bukvici, Lejšovce, Klopotovicích, Souměři, Pustějově a Vítějvsi.¹⁴⁴

Po uvedení údajů ohledně chovu kožešinových zvířat je třeba uvést biologickou stránku vybraných zvířat. Konkrétně se v dalších dvou kapitolách seznámíme s biologií lišky obecné, kterou řadíme do zvířat chovaných pro kožešinu, a představíme si zajíce polního, jenž nám reprezentuje živočicha žijícího ve volné přírodě a který není nijak významně ohrožován působením člověka.

¹⁴² SKŘIVAN, M. *Chov kožešinových zvířat*, Státní zemědělské nakladatelství, Praha, 1983. s. 111.

¹⁴³ LUCIENNE, *Kožešinové farmy v ČR*[online]. 2011. Dostupné na: <http://zviraata-sos.blog.cz/> [cit. 27. 3. 2012]

¹⁴⁴ LUCIENNE, *Kožešinové farmy v ČR*[online]. 2011. Dostupné na: <http://zviraata-sos.blog.cz/> [cit. 27. 3. 2012]

7 Zoologické údaje lišky obecné¹⁴⁵

V této kapitole se seznámíme se základní biologií a životem lišky obecné. Tyto informace jsou pro nás důležité pro formování příběhu loutkové hry, ale také pro tvorbu samotné loutky.

Liška obecná je savec a patří mezi psovitě šelmy, které se vyskytují v Evropě i v palearktické oblasti. Setkat bychom se s ní mohli jak v nížinách, tak v horských oblastech.

Obvykle žije v lesních norách po jezevcích. Nejčastěji se pohybuje v lesích a na loukách, ale zároveň není výjimkou její návštěva zastavěné oblasti.

Tělo lišky je až 90 cm dlouhé a ocas má průměrně 50 cm do délky. Výšku v kohoutku¹⁴⁶ změříme kolem 40 cm. Průměrná hmotnost lišky je 10 kg. Srst je většinou rezavá, jen hrud' a kvítek¹⁴⁷ mají bílou barvu, výjimečně šedou až černou.

Co se týče společenskosti lišky, celý život žije s jedním partnerem, až na období, kdy není třeba se starat o potomky a zároveň u lišek neprobíhá říje. V té době jsou lišky samotářské.

Dorozumívají se mezi sebou pomocí zvukových signálů a pachových značek.

Území, které liška obývá, si značí trusem. Zároveň se území jedné lišky, které je velké několik kilometrů čtverečních, překrývá s územím jiných lišek.

Hlavní potravou této šelmy jsou především drobní savci, zároveň si občas svůj jídelníček zpestří zelení, hmyzem, zajíci, srnkami či drůbeží, ať už volně žijící nebo domácí.

Ohledně legislativního statusu se liška může, jako jedna z mála, lovit po celý rok. Ani není v současné době nijak zvlášť legislativně chráněna.

Ve chvíli, kdy jsme se seznámili s inspirací pro jednoho z našich hlavních aktérů loutkové hry – lišky, nezbyvá, než se seznámit s předlohou pro náš druhý herecký objekt divadelní hry – se zajícem polním.

¹⁴⁵ ČERVENÝ, J. a kol., *Myslivost*, Ottovo Nakladatelství, Praha, 2004, s. 313. – 352.

¹⁴⁶ Výška v kohoutku – výška, která se u zvěře měří od země po přechod mezi koncem krku a začátkem těla.

¹⁴⁷ Kvítek – špička liščího ocasu

8 Zoologické údaje zajíce polního¹⁴⁸

Po seznámení se se zoologií lišky obecné nám zbývá uvést základní informace ze zoologie zajíce polního.

Zajíc polní je savec a řadíme ho do čeledi zajícovitých. Zajíce bychom našli na celém území Evropy kromě severních států. Nejvíce se vyskytuje v nížinách a pahorkatinách.

Zajíc je převážně noční tvor. Přes den nemáme moc šancí se s ním setkat, protože většinou odpočívá v improvizovaném pelechu při kraji lesa.

Tělo zajíce je až 70 cm dlouhé a jeho ocas má kolem 7 cm. Uši, které jsou jeho hlavním charakteristickým znakem, jsou dlouhé až 14 cm. Průměrná hmotnost zajíce je 7 kg. Barva zajícovy srsti je na hřbetě okrově hnědá a postupně se směrem k břichu zesvětluje až do bílé. Jeho uši mají pak na špičce černou skvrnu. Zajíci se mohou dožít až 12 let, avšak většinou nepřežijí třetí rok života.

Ohledně společenského života jsou zajíci samotáři, kromě doby páření, kdy se shlukují do větších skupin. Druhou výjimkou je doba čerstvě narozených mláďat. Avšak i ty svou matku opouštějí během dvou dnů.

Zajíc se živí pastvou. V létě především zelenými listy, kořínky a hlízami. V zimě, kdy má nedostatek zelených šťavnatých listů, okusuje dřeviny a suché části rostlin.

Zajíc se v přírodě stává potravou šelem (rys, liška...) a dravců (jestřáb, výr...). Před šelmami zajíc utíká tzv. kličkováním¹⁴⁹ v rychlosti až 70 km/hod. Ve chvíli, kdy mu hrozí útok ze shora, přihrčí se a splyne s okolím.

Zajíců v současné době velmi rychle ubývá, přesto je možné je lovit celý listopad a prosinec. Zajíc není nijak zvlášť legislativně chráněn.

Vzhledem k tomu, že kapitola o zajíci polním byla poslední kapitolou teoretické části, následuje část praktická, kterou uvedeme představením naší jednoaktové divadelní hry.

¹⁴⁸ ČERVENÝ, J. a kol. *Myslivost*, Ottovo Nakladatelství, Praha, 2004. s. 348. – 352.

¹⁴⁹ Kličkování – zajíc je schopen ve vysoké rychlosti prudce změnit směr svého běhu.

9 Divadelní hra

Po seznámení se s informacemi obsaženými v kapitolách teoretické části můžeme přejít ke kapitole, kde se budeme zabývat naší jednoaktovou hrou – O lišce a jejím kožíšku (viz příloha I., s. 43). Konkrétně jakým způsobem by jednoaktová hra měla probíhat a jaká je představa scény pro naší divadelní hru.

Divadelní hra se dotýká ekologické etiky, konkrétně chovu kožešinových zvířat.

9.1 Nástin divadelní hry O lišce a jejím kožíšku

Nacházíme zde příběh zvířete žijícího v chovné stanici, jehož druh se běžně vyskytuje ve volné přírodě. Ono zvíře, liška (obecná), ze stanice uteče pootevřenými dveřmi, které někdo zapomněl zavřít. Najednou se ocitá v lese, kde nikdy předtím nebyla, protože je od narození chovaná ve stanici pro kožešinová zvířata. V lese potkává zajíce, který okolní lesy a jejich nástrahy velmi dobře zná, protože v něm žije od malička.

Zajíc na lišce pozná, že utekla z chovné stanice, a proto se jí ptá, jaké má plány. Postupně se zajíc dovídá, že liška nejen, že neví nic o lese, ale také neví nic o tom, na co chovné stanice jsou.

Liška po zjištění pravdy o chovné stanici ztratí pocit jistoty ve svém životě a rozhodne se nadobro ze stanice utéct (dveře od stanice jsou stále otevřené, takže možnost se vrátit stále má).

Liška ale nachází v jejím útěku problém – opravdu les nezná a začíná se jí zdát děsivý, nepřátelský. Proto se jí zajíc nabídne, že jí pomůže les poznat, vyznat se v něm, aby byla liška schopná se sama o sebe postarat.

Na závěr divadelní hry zajíc lišku prosí, zda by liška mohla z jejího jídelníčku vynechat zajícovu rodinu. A společně odchází do lesa – ze scény.

9.2 Prostředí – scéna

Scéna je zasazena do hustého lesa.

Na scéně se na levé straně od diváka nachází v pozadí část domu, na kterém je nápis „Stanice kožešinových zvířat“. V čele domu jsou pootevřené dveře – z technických důvodu

jsou umístěny na levý okraj scény z pohledu diváka¹⁵⁰. Na fasádě jsou pověšené dvě vydělané liščí kůže¹⁵¹. Okolo domu vede lesní cesta – uprostřed scény - a na pravé straně od diváka je pouze hustý les.

Před stanicí, na levé straně od diváka, je pařez – samostatná kulisa v popředí. Naproti, na pravé straně od diváka, je ostružiní – také samostatná kulisa v popředí. Za ostružiním je připravený zajíc, který chvíli po zahájení představení vchází na scénu.

Liška je připravena za scénou u pootevřených dveří, odkud bude na začátku hry vycházet.

Po celou dobu divadelní hry se kulisy na scéně nemění.

Po představení naší jednoaktové hry a divadelní scény se přesuneme k další kapitole – samotnému postupu výroby našich marionet.

¹⁵⁰ Dveře jsou na okraji scény proto, aby mohla odtud bez problémů s vodícím zařízením vyjít liška na scénu

¹⁵¹ Kůže jsou na scéně pro zesílení atmosféry prostředí okolo kožešinové farmy

10 Postup vytváření marionet

Po nastínění děje divadelní hry a divadelní scény přichází kapitola o postupu výroby našich marionet. V kapitole jsou uvedeny veškeré kroky výroby loutek.

10.1 Skici

Skici byly potřebné pro zhotovení všech dílů loutek. Nejprve jsme si na základě běžně dostupných fotografií nakreslili hlavy. Podle skici hlavy jsme načrtli podoby hlav loutek. Později jsme přidali i navrhovanou barevnost technikou kvaše¹⁵².

U zbytku těla jsme si nejprve nakreslili tvary jednotlivých částí těl lišky a zajíce. Od těchto nákresů jsme postupovali dále ke skicám dílů z polystyrenu, při čemž jsme použili techniku kvaše. Po nákresech dílů z polystyrenu následovaly nákresy polystyrenu potaženého pláty hlíny, jakožto finální podoby dílů loutek, opět technikou kvaše.

10.2 Modelování hlav

Běžným postupem jsme si vymodelovali hlavy nejprve lišky (viz obr. 1, příloha II., s. 45), později zajíce (viz obr. 3, příloha II. s. 45). Obě hlavy jsou duté a na temeni hlavy mají čtyři menší otvory pro upevnění vodícího provázku. Ze spodu hlavy je díra, okolo které jsou také otvory, a to pro přichycení hlavy ke krku.

10.3 Modelování zbytku těla

Při utváření těl loutek bylo nejprve zapotřebí polystyrenu¹⁵³ a až poté jsme použili hlínu.

Nejprve jsme si nařezali desku na menší kvádry (viz obr. 6, příloha II., s. 46) v poměru k dílům loutek. U obou dílů těla lišky bylo potřeba dva díly polystyrenu spojit pomocí lepidla na polystyren¹⁵⁴. Když jsme měli připravené kvádry polystyrenu, vyřezali jsme z nich tvar dílů loutek (viz obr. 7 a 8, příloha II., s. 47). Nařezané díly loutek jsme obalili potravinářskou folií, aby se nám polystyren později nedrobil a nelepil na hlínu.

¹⁵² Technika malby vodovými barvami smíchanými s krycí bělobou.

¹⁵³ Polystyren byl použit *pěnový polystyren EPS 70 S Fasádní* o tloušťce 140 mm.

Připravené díly z polystyrenu jsme obalili souvislou vrstvou plátů hlíny¹⁵⁵ (viz obr. 9, příloha II., s. 47) Do hlíny jsme vyřezali otvory, díky nimž jsme odlehčili hliněnou konstrukci loutky. Nechali jsme konstrukci oschnout.

U hrudníku jak lišky, tak zajíce se naskytl problém, že hmotnost hlíny byla stále příliš velká, proto jsme otvory konstrukce udělali jiné než u ostatních dílů loutek.

Po drobném seschnutí, jsme konstrukci rozřízli napůl a odloupili od polystyrenu. Následně jsme díly opět poslepovali a nechali schnout. Ještě před schnutím jsme díly, které představují krk, hrudník a přední a zadní stehna obou zvířat, u krajů proděrovali, abychom později lépe díly k sobě svázali.

Po vyschnutí jsme díly loutek dali na přežah¹⁵⁶.

10.4 Barevnost zvířat a glazování

Po přežahu jsme se dostali k fázi glazování.

Ke glazování zvířat - glazurami a engobami - jsme volili barvy, které částečně odpovídají skutečným barvám srstí zvířat, ale u barvy očí jsme zvolili zelenou pro lišku a modrou pro zajíce. U očí jsme se neřídili skutečností proto, abychom vytvořili kontrast mezi okem a ostatní glazovanou plochou.

U lišky jsme zvolili *ostře ohnivě oranžovou lesklou glazuru*. Na vytvoření očí jsme použili *bílou, tmavě zelenou* (s příměsí *jasné modré*) a *černou engobu*. Na domalování oušek jsme použili *bílou a černou engobu*. Lišku jsme pálili na 1020 °C.

U zajíce jsme vybrali *hnědou glazuru*. Na oči jsme použili *bílou, jasně modrou a černou engobu*. Na uši pak pouze *bílou a černou engobu*. Zajíce jsme poté pálili na 1100 °C.

10.5 Spojování loutek

Po vypálení jsme jednotlivé díly loutek opatřili filcem.

Ve chvíli, kdy jsme měli třecí plochy opatřené, mohli jsme přistoupit k samotnému svazování. Svazovali jsme obyčejným několikanásobným křížovým uzlem (viz obr. 19,

¹⁵⁵

Keramická modelovací a točirenská hmota *Polar VV*

¹⁵⁶

Přežah - první fáze – pálení v keramické peci na 960 °C

příloha II., s. 51). U dílů hlavy, hrudníků a zadní části těla jsme si připravili očko na připevnění vodícího provázku.

Po svázání celého těla (viz obr. 22 a 23, příloha II., s. 52) nás čekalo pletení oděvu loutek a následného připevnění na loutky.

10.6 Oděv zvířat

Jak liška, tak zajíc jsou oblečeni do jakéhosi pleteného overalu¹⁵⁷ – liška v barvě červené, zajíc v barvě šedivé. Zároveň obě zvířátka mají pletené ponožky, které připomínají zbarvení chlupů ve skutečnosti – liška má černé ponožky a zajíc přírodně bílé.

Vzhledem k tomu, že liška představuje vyšlechtěné zvíře z chovné stanice, je její vzhled doplněn červenou zlatým lesklým vánočním řetězem. Ocas lišky – jako jediný ušitý ze zbytků červené látky a vyplněný vatelínem¹⁵⁸, který je hlavním liščím znakem, jsme pokryli červenou - zlatým lesklým vánočním řetězem a kvítek ocasu je zhotoven s pomocí bílo - stříbrného lesklého vánočního řetězu. Okolo krku jsme pak připevnili bílý vánoční řetěz podle zabarvení chlupů ve skutečnosti v oblasti šíje. (viz obr. 31, příloha II., s. 55)

Zajíc představuje zvíře, pro které je les běžným domovem, proto jsme nechali zajíce oblečeného pouze do pleteného overalu a ponožek. (viz obr. 32, příloha II., s. 55)

10.7 Provázky a vodící zařízení

Ve chvíli, kdy jsme měli obě zvířata oblečená, vytáhli jsme zpod oblečení (skrže připravené díry) očka pro připevnění provázků na vodění loutek.

Provázky připevníme k jednoduchému vodítku o dvou otočných ramenech. Vodítko jsme zhotovili ze smrkové latě - délka 110 cm – liška a 75 cm – zajíc o průměru 2 cm a nevyužití rámy na šepsování plátna o rozměrech 40 x 4 x 1,5 cm. Pro přivázání vodících provázků jsme do vodícího zařízení našroubovali kovová očka o průměru 1 cm.

¹⁵⁷ Použito bylo vln jménem *Lady deluxe – Vitka a Baby – Storex*, jehlice byly použity síly 3,5 mm.
¹⁵⁸ Vatelín – výplň do kabátů

11 Možné využití ve výuce

Divadelní hru je možní využít při hodině Etické výchovy nebo hodině Přírodopisu (Biologie) na Základní škole v 8. a 9. třídě nebo na středních školách.

Divadelní hra se dotýká životního prostředí a etiky životního prostředí, což je téma, které je součástí RVP jako průřezové téma v rámci Etické výchovy. Vzhledem k tomu, že se naše jednoaktová divadelní hra zabývá chovem kožešinových zvířat, zřejmě nejvhodnější vyučovací hodinou by byla hodina Přírodopisu, Biologie nebo Ekologie.

12 Závěr

Loutkové divadlo patří k lidské kultuře od počátku věků. Postupem času se loutky a náměty divadel proměňovali s duchem doby.

Naše doba je dobou kontroverzních témat. Proto hra, jež je jedním z výstupů této práce, obsahuje příběh, který kontroverzním tématem je – chov kožešinových zvířat. Na základě informací o chovu kožešinových zvířat a cílů ekologické etiky jsme se v divadelní hře – *O lišce a jejím kožíšku* - snažili diváka (čtenáře) přimět k zamyšlení nad tímto problémem.

Ohledně keramických marionet je zvolený způsob zpracování ovlivněn mou semestrální prací, která předcházela bakalářské práci – liška obecná jako oblečený pes domácí. Ponechali jsme především způsob zpracování těla, včetně svázání a vodícího zařízení, a materiál určený pro potažení loutky – vlnu. I volba zvířat se odvíjela od již zhotovené první lišky. To znamená, že liška zůstala a jako jejího hereckého partnera jsme zvolili zajíce.

Oproti první lišce, jsme se snažili zejména o velké odlehčení keramického materiálu. Zároveň jsme důsledně volili materiál použitý na „oblečení“ lišky.

Původním záměrem bylo použít opět pravou kožešinu u lišky a náhražku kožešiny u zajíce pro doslovné vytvoření kontrastu s ohledem na kožešinovou módu. Následně jsme však od kožek upustili, a to proto, že by kožešina mohla působit příliš přímočaře vzhledem k citlivosti tématu a mohla by vyvolat silné emoce. Z původní koncepce nám tedy zůstal pletený povrch.

Abychom docílili výraznosti lišky a upoutali na její „kožich“ a zejména ocas, který je pro lišku charakteristický, rozhodli jsme se použít lesklé vánoční řetězy, které upoutají pozornost a lišku ozvláštní.

U zajíce bylo původním záměrem na vlněný oděv loutky ušít zelený kabátek ze staré pláštěnky. Od tohoto nápadu jsme později ale upustili, protože by se nám zajíc zdál oproti lišce již příliš oproštěný od čistého zvířecího výrazu, proto jsme ho nechali pouze v „přírodním“ rázu.

Vrátíme-li se k divadelní hře, máme pocit, že to není hra veselá, ač se tak může z počátku jevit. Přece jen ona naivita lišky je zde na místě. I zajícova upřímnost.

A připadají v úvahu dvě možnosti, jak by se hra mohla vyvíjet dál – liška se naučí v lese žít anebo v lese nepřežije. Nad tím podobným můžeme uvažovat u zajíce – pokud liška v lese přežije, dodrží slib, a zajíců se ani nedotkne, anebo přece jen jednou přijde hlad a liška se zachová jako šelma? Ponechali jsme konec divadelní hry otevřený, protože na ni každý může pohlížet z jiného úhlu a každý má představu závěru jinou.

Na závěr nutno říci, že se nám podařilo, i přes veškeré nezdary, zejména s keramickou hlinou, dojít k cíli a vytvořit nejen divadelní hru, ale také dvě velmi náročné keramické marionety, jejichž prostřednictvím je možné se vcítit do osudů zvířat.

13 Odborná literatura a internetové zdroje

13.1 Tištěné zdroje

1. BLECHA, J., JIRÁSEK, P. *Česká loutka*, Kant, Praha, 2008. 360 s. ISBN 978-80-86970-23-3
2. ČESAL, M. *Kapitoly z historie českého loutkového divadla a české školy herectví s loutkou: Amatérská etapa*, Akademie múzických umění v Praze, Praha, 1992. 131 s. ISBN 80-85467-28-3
3. ČERVENÝ, J. a kol., *Myslivost*, Ottovo Nakladatelství, Praha, 2004. 592 s. ISBN 80-7181-901-8
4. JURKOWSKI, H. *Magie loutky: Skici z teorie loutkového divadla*, Nakladatelství studia Ypsilon, Praha, 1993. 287 s.
5. KAČOR, M., PODHRADSKÝ M., MERTO VÁ, M. *Zlatý věk české loutkové animace*, Praha, 2010. 221 s. ISBN 978-80-204-2190-6
6. KOHÁK, E. *Zelená svatozář: Kapitoly z ekologické etiky*, Sociologické nakladatelství (SLON), Praha, 2011. 204 s. ISBN 80-85850-86-9
7. KUBIŠTOVÁ, S., KUKLA, F., HALSBACHOVÁ, H. *Chov drobných hospodářských zvířat*, Brno, 1987. 139 s.
8. MAGNIN, Ch. *Dějiny loutkového divadla v Evropě 1*, Nakladatelství AMU, Praha, 2005. 138 s. ISBN 80-7331-052-X
9. MAGNIN, Ch. *Dějiny loutkového divadla v Evropě 2*, Nakladatelství AMU, Praha, 2010 112 s. ISBN 978-80-7331-168-1
10. PAVLOVSKÝ P. a kol. *Základní pojmy divadla, Teatrologický slovník*, Libri s.r.o., Praha, 2004. 352 s. ISBN 80-7177-194-9
11. SKŘIVAN, M. *Chov kožešinových zvířat*, Státní zemědělské nakladatelství, Praha, 1983. 288 s.
12. SOKOL, F. *Svět loutkového divadla*, Albatros, Praha, 1987. 359 s.
13. VEJČÍK, A. *Chov hospodářských zvířat*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Zemědělská fakulta, České Budějovice, 2001. 178 s. ISBN 80-7040-514-7

13.2 Elektronické zdroje

1. Správa webových stránek, *Etické aspekty*[online]. 2011. Dostupné na: <http://www.protisrsti.cz/eticke-aspekty.htm> [cit. 28. 3. 2012]
2. Správa webových stránek, *O programu* [online]. 2011. Dostupné na: <http://www.obchodbezkozesin.cz/cz/o-programu.php> [cit. 28. 3. 2012]
3. Správa webových stránek, *About us* [online]. 2011. Dostupné na: <http://www.infurmation.com/index.php/about-us> [cit. 28. 3. 2012]
4. LUCIENNE, *Kožešinové farmy v ČR* [online]. 2011. Dostupné na: <http://zvirata-sos.blog.cz/0707/kozesinove-farmy-v-cr> [cit. 27. 3. 2012]
5. Správa webových stránek, *Kdo jsme* [online]. 2011. Dostupné na: <http://www.svobodazvirat.cz/o-nas/kdo-jsme.htm> [cit. 28. 3. 2012]
6. Správa webových stránek, *Historie divadla DRAK* [online]. 2011. Dostupné na: <http://draktheatre.cz/historie> [cit. 2. 4. 2012]
7. Správa webových stránek, *O nás – Špalíček Plzeň* [online]. 2011. Dostupné na: <http://www.spalicekplzen.cz/> [cit. 2. 4. 2012]
8. Správa webových stránek, *Historie Naivního divadla* [online]. 2011. Dostupné na: <http://www.naivnidivadlo.cz/viewer.php?clanek=Historie> [cit. 2. 4. 2012]
9. Správa webových stránek, *Historie divadla Radost*[online]. 2011. Dostupné na: <http://www.divadlo-radost.cz/historie.html> [cit. 2. 4. 2012]
10. Správa webových stránek, *Historie Divadla Spejbla a Hurvínka* [online]. 2011. Dostupné na: <http://www.spejbl-hurvinek.cz/cz/hist.html> [cit. 2. 4. 2012]
11. Správa webových stránek, *Minor včera a dnes* [online]. 2011. Dostupné na: <http://www.minor.cz/minor-vcera-a-dnes> [cit. 2. 4. 2012]

14 Přílohy

<i>I. O lišce a jejím kožíšku – scénář.....</i>	<i>43</i>
<i>II. Fotografická dokumentace postupu.....</i>	<i>45</i>

I. O lišce a jejím kožíšku - scénář

Vysvětlivky: L: liška, Z: zajíc

Pohled do lesa, ve kterém se nachází chovná stanice kožešinových zvířat. Dveře do stanice jsou pootevřené. Ze dveří vykukne liška. Rozhlíží se... Popojde kousek na příjezdovou cestu... Opět kouká kolem sebe... Posadí se za pařez před stanicí...

L: *(pro sebe)* Tady je to krásné... Ticho. Klid. Všude zeleň...

Dál sedí a rozjímá..

Najednou zašustí ostružiní. Liška znejistí

L: *(vyděšeně)* Co to je?

Zpoza ostružiní vykukne zajíc. Kouká na lišku a po chvílce hopká k ní.

Z: Co tu tak sedíš?

L: Utekla jsem...

Z: Ty jsi z té chovné stanice, že?

L: *(udiveně)* Jak jsi to poznal?

Z: Podle oblečení... Vůbec nejsi oblečená do lesa...

L: *(ohradí se)* Co se ti nezdá na mém oblečení? Mezi kotci jsem nejkrásnější liškou!

Z: *(posměšně)* Mezi kotci možná, ale tady jsi v lese! Tady si ten svůj obleček leda umažeš... A navíc jen přitahuješ pozornost...

L: Pozornost? Tak to jsem tu správně. *(a samolibě se rozhlédne)*

Z: *(zmateně)* Ale lištičko, tady v lese ti s tímto oblečkem hrozí samá velká nebezpečí...

L: *(zhrozí se)* Nebezpečí? Jaké nebezpečí? Vždyť tu nikdo není...

Z: Ale co tě nemá. Je tu kolem nás spousta jiných schovaných zvířat. Jen je nevidíš, protože s lesem splývají. A i bez zvířat skrývá les mnohá nebezpečí... Raději se vrať zpět do stanice. Tam se o tebe postarají.

L: *(zoufale)* Ale já se tam asi nechci vrátit... Každý týden tam několik lišek jede na výlet a nikdo neví kam a už se nevrátí... Bojím se tam!

Z: To se ti nedivím... S takovým krásným kožíchem...

L: *(udiveně)* Co s tím má společného můj kožíšek?

Z: *(také udiveně)* Ty to nevíš? Proč si myslíš, že ve stanici chovají lišky, které jsou tak krásné? Kvůli těm vašim kožíškům!

L: *(nevěřicně)* Kožíškům? Proč kvůli kožíškům???

Z: Protože až budete velké, vaše kožíšky budou ještě krásnější a huňatější a ti lidé, co vás chovají, vám je pak vezmou a sami se jimi budou pyšnit!

L: *(ještě udiveněji a trochu zoufale)* Cože? Ale když mi ho vezmou, tak mi pak bude zima.

Z: *(smutně)* Nebude, lištičko... Pak už ti nikdy nebude zima...

L: A co mě bude hřát?

Z: *(prostě)* Nic... Pak už tě nic hřát nebude... Stejně jako tamty lišky *(a ukáže na kůže zavěšené na stanici)*

L: *(zhrozí se)* Ale to je strašné! To není možné! Vždyť se o nás ti lidé tak hezky starají, hledí si nás, dávají nám pamlsky a dobroty, nechají si nás společně hrát...

Z: To ano, lištičko, ale jen kvůli kožíšku...

L: *(zesmutní)* Jen kvůli kožíšku... *(poté se rozčílí)* Už se tam nechci vrátit! *(na chvíli se odmlčí, poté zoufale promluví)* Co ale budu dělat? Kam půjdu? Vždyť ani les neznám... Najednou mi přijde tak strašidelný, veliký, divoký... Nevím, kam jít...

Z: O jednom místě vím... Nedaleko odtud je prázdná nora po starém jezevci. Můžeš se tam zabydlet.

L: *(s nadějí)* Opravdu?

Z: Určitě... Tak pojď, ukážu ti jí... A cestou tě provedu lesem...

L: *(vděčně)* Děkuji ti zajíci, nevím, co bych si bez tebe počala...

Z: Nemáš zač děkovat. Jen se připrav, že bude velmi náročné se s lesem sžít a postarat se o sebe... Jen tě ještě o něco poprosím.

L: Ano?

Z: Prosím, když budeš mít hlad, nejez mou zaječí rodinu... Raději se zastav u hajného – v misce pro psy se vždy něco najde... Ale pozor, ať tě nikdo nevidí!... A dej si pozor na ten svůj krásný kožíšek, ať si ho nezamažeš a nepotrháš...

L: Pozor si dám, zajíčku...

A společně odejdou ze scény.

II. Fotodokumentace postupu

obr. 1 – Modelace hlavy lišky

obr. 2 – hlava lišky a vymodelované uši

obr. 3 – modelace hlavy zajíce

obr. 4 – uši zajíce

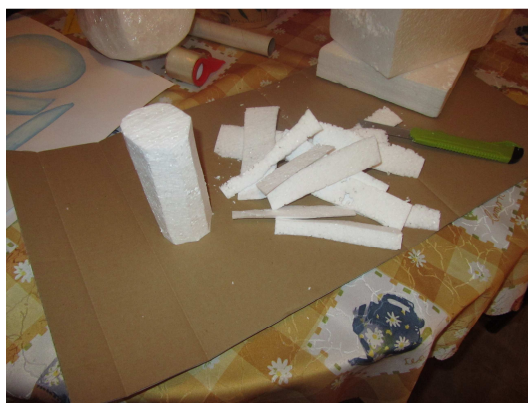
obr. 5 – vymodelované hlavy zajíce a lišky

obr. 6 – připravené kvádry polystyrenu na vyřezání dílů

obr. 7 – vyřezávání dílů z polystyrenu

obr. 8 – vyřezávání dílů z polystyrenu

obr. 9 – tvarování dílů pomocí polystyrenu a plátů z hlíny

obr. 10 – vyschlé díly lišky

obr. 11 – nakládání lišky do pece na přežah

obr. 12 – glazovaná liška před výpalem

obr. 13 – vypálené glazované díly lišky

obr. 14 – Glazované díly zajíce před výpalem

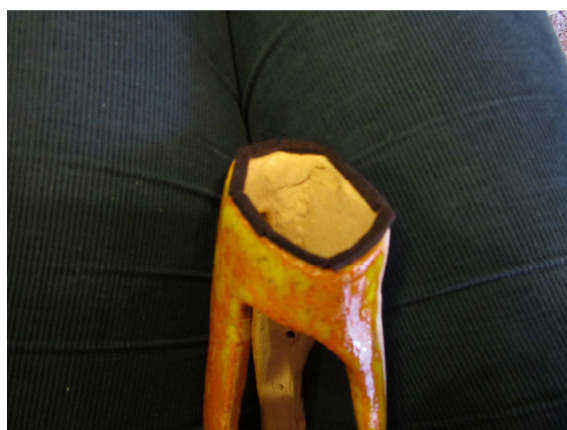
obr. 15 - zajíc připravený na výpal

obr. 16 – vypálené glazované díly zajíce

obr. 17 – svazování dílů

obr. 18 – opatření konců dílů filcem

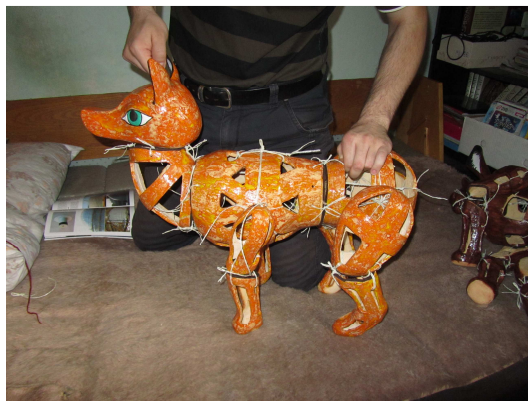
obr. 19 – křížové svázání

obr. 20 – křížové svázání připravené na vodící provázek

obr. 21 – připravený uzel na hlavě pro vodící provázek

obr. 22 – svázané díly lišky

obr. 23 – svázané díly zajíce

obr. 24 – pletení oděvu na loutky

obr. 25 – díly oděvu na loutky

obr. 26 – sešité díly oděvu na loutky

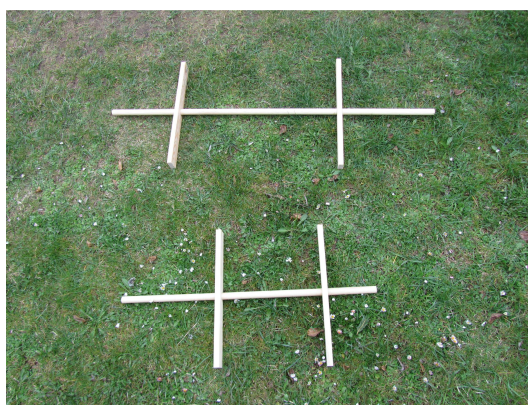
obr. 27 – ponožky pro loutku zajíce

obr. 28 – ponožky pro loutku lišky

obr. 29 – ušitý ocas lišky

obr. 30 – připravená vodící zařízení na loutky

obr. 31 – loutka lišky

obr. 32 – loutka zajíce